

Director científic de Sciences Po i director de Recerca del CNRS

Gérard Grunberg

Les eleccions presidencials franceses: el cas Ségolène Royal*

Les eleccions presidencials franceses d'enguany han generat una gran expectació i interès a tot Europa. França ha d'afrontar indefectiblement un conjunt de canvis i de transformacions –socials, econòmiques– que molt probablement comportaran reformes en algun dels pilars de la Cinquena República. Per altra banda, després del resultat negatiu del referèndum de la Constitució europea i de l'*impasse* en què es troba el projecte comunitari, precisament en el moment en què se celebra el cinquantè aniversari de la signatura dels Tractats de Roma, França té una responsabilitat indiscutible i un paper clau en la reactivació de l'optimisme i la confiança en Europa com a projecte polític; no és estrany, en aquest sentit, que la qüestió europea i la necessitat de redactar un nou text constitucional més breu, més intel·ligible i més efectiu hagin estat un dels punts de debat més transversals de la campanya presidencial. Finalment, es tracta d'unes eleccions que encarnen –mitjançant els seus tres principals contrincants– un relleu generacional en la política francesa, confirmat per l'anunci de la retirada definitiva de Chirac. El candidat de la dreta, Nicolas Sarkozy, es presenta amb un programa de tendència liberal i probablement més clarament rupturista. El candidat centrista François Bayrou, que en les anteriors eleccions no va superar el 7% dels vots, s'ha situat entre els «grans candidats». I, finalment, per primera vegada una dona –la candidata socialista Ségolène Royal– pot arribar a l'Elisi. Gérard Grunberg centra la seva anàlisi a valorar precisament la campanya de Royal, que va començar com un fenomen admirat i amb una gran pistonada, però que durant la precampanya i la campanya ha anat perdent originalitat i la capacitat de seducció inicial.

* Article realitzat per al CEJP el febrer del 2007.

Les eleccions presidencials franceses del 2007 són importants per diversos motius. Els francesos se n'adonen: no havien manifestat tant d'interès per uns comicis d'aquest tipus des del 1981. Aquestes eleccions constitueixen en primer lloc un relleu generacional tant a l'esquerra com a la dreta. Els dos candidats principals tenen poc més de cinquanta anys. Les eleccions se celebraran en una etapa marcada pel fort pessimisme dels francesos sobre el seu futur. Sembla que el programa socialista tradicional i el programa gaullista-chiracquià són incapaços de donar eines als dirigents per entendre el món actual i proporcionar-los una visió positiva del futur. A més, la popularitat i l'originalitat dels candidats del Partit Socialista i de l'UMP, Ségolène Royal i Nicolas Sarkozy, respectivament, marquen amb força la personalització d'aquestes eleccions. Per primera vegada, una dona té la possibilitat d'accedir a la presidència de la República. Finalment, els sondeigs i la televisió mai no havien tingut un paper tan important en la designació dels candidats i en el desenvolupament de la campanya.

Per primera vegada els dos grans partits ja no tenen aliats

Des del punt de vista del sistema de partits i de la seva evolució, les eleccions presidencials del 2007 presenten uns reptes importants. Des de mitjans dels anys setanta, el sistema de partits s'ha bipolaritzat segons l'eix esquerra/dreta. Des de principis dels anys vuitanta, els gaullistes, a la dreta, i els socialistes, a l'esquerra, han establert el domini en el seu àmbit respectiu. El Partit Comunista va ser marginat i molts dels centristes i liberals van abandonar l'UDF –partit de centredreta i tradicionalment aliat del partit gaullista (RPR)–, i el 2002 es van unir als gaullistes per crear junts un nou gran partit de dreta, l'UMP, la Unió per un Moviment Popular. El que queda de l'UDF, dirigit per François Bayrou, ha decidit trencar amb aquest nou partit i adoptar una actitud d'oposició frontal respecte de Nicolas Sarkozy, president de l'UMP des del 2004. A l'extrema dreta, Jean-Marie Le Pen provarà un últim cop de derrotar els gaullistes. A l'esquerra, els diferents grups antiliberals miren d'impedir, de forma dispersa, el domini socialista. Per primera vegada, els dos grans partits ja no tenen aliats. Un dels reptes principals de les eleccions del 2007 –eleccions presidencials seguides de les eleccions legislatives– és l'establiment d'un sistema bipartidista en què el PS i l'UMP controlarien ells sols el funcionament del sistema polític. No obstant això, el

camí cap al bipartidisme és ple de trampes i es podria frenar el 2007 si els candidats dels dos grans partits no aconseguen dominar clarament la primera volta de les eleccions presidencials. En efecte, cal recordar que en les eleccions presidencials anteriors de l'any 2002, davant la sorpresa general, els dos candidats principals van aconseguir uns mals resultats en la primera volta (20% per a Jacques Chirac i 16% per a Lionel Jospin). En particular, el candidat socialista, superat pel del Front Nacional, va ser eliminat i l'esquerra no es va poder presentar a la segona volta de la votació.

Si observem amb més detall el Partit Socialista, l'eliminació l'any 2002 del seu candidat, Lionel Jospin, primer ministre des del 1997, va representar un veritable trauma. Aleshores aquest partit va travessar una crisi profunda que va culminar en el referèndum del 2005 sobre el Tractat constitucional europeu i en ocasió del qual es va pronunciar en favor del sí, però va patir greus divisions internes: una minoria important d'aquest partit va fer campanya pel *no*. El rebuig al Tractat per part dels francesos i, sobretot, segons els sondeigs, per una majoria de l'electorat d'esquerra, va posar la direcció del Partit Socialista en una situació perillosa. Per reunir el partit entorn seu, el primer secretari, François Hollande, va decidir en el Congrés de Mans, a l'octubre del 2005 de «neutralitzar» la qüestió europea i deixar de fer-ne tema de debat intern. D'aquesta manera va contribuir a destruir la darrera utopia socialista: la construcció europea. El Partit Socialista, en aparença unit un altre cop, es va dotar a l'estiu del 2006 d'un projecte polític amb vista a les eleccions presidencials, que marcava un retorn evident a la vella ortodòxia de l'esquerra, l'eix central de la qual era clarament antiliberal. En el moment en què Ségolène Royal va anunciar la seva candidatura, a la tardor del 2005, el Partit Socialista no disposava ni d'un líder fort ni d'una línia política creïble ni d'un poder real de mobilització ni, finalment, d'una unitat real.

Quan el 22 de setembre de 2005, en una entrevista a la revista *Paris-Match*, Ségolène Royal va revelar per primera vegada públicament la seva ambició presidencial tot declarant: «Si en un moment donat resulta que sóc la més ben situada i m'ho demana el partit perquè puc fer guanyar els meus, ho faré», no era dirigent nacional del Partit Socialista. Amb tot, va adquirir una notorietat real en les eleccions regionals del 2004 quan va guanyar a la regió de Poitou-Charentes. I se sap que és la companya del primer secretari del Partit Socialista, François Hollande. Formada en política en el gabinet de François

Mitterrand en la presidència de la República, des del 1982 va començar a pujar els primers graons de la trajectòria política: diputada, secretària d'Estat i ministra, però mai va ocupar un càrrec de primera importància. Al desembre del 2005, quan va declarar: «Em sento preparada», ja era la candidata preferida i desitjada en les enquestes per la majoria dels simpatitzants socialistes. Tot just un any més tard va ser triomfalment nomenada candidata del Partit Socialista a les eleccions presidencials pel 60% dels membres, davant Dominique Strauss-Kahn i Laurent Fabius. Com es pot explicar aquest recorregut, especialment atípic, i quina és la situació avui dia quan falten algunes setmanes per a les eleccions presidencials?

Abans de res, com hem dit, Ségolène Royal s'ha beneficiat alhora de la situació particular del Partit Socialista, que passa per una situació de crisi de lideratge i de competència entre diversos candidats –cap dels quals no s'imposa naturalment–, i de la situació personal respecte del Partit Socialista en la societat francesa, que mostra una molt gran desconfiança respecte de la classe política i dels partits polítics. Combina alhora una situació d'exterioritat i de pertinença al Partit Socialista. La pertinença a aquesta formació política li permet aprofitar el nomenament per un gran partit, necessari per presentar una candidatura creïble a les eleccions presidencials, a més de rebre el seu suport a la campanya. L'exterioritat li permet no patir gaire la mala imatge dels partits i presentar-se com a lliure i independent de l'organització. Aquesta posició de candidata Janus, de les dues cares, ha estat sens dubte una basa capital per a Ségolène Royal, si més no al principi.

Però també deu l'èxit en la votació del nomenament a les seves pròpies qualitats i a la seva singularitat ideològica i política en el si de l'esquerra francesa.¹ La fórmula Royal obté la seva especificitat i, per tant, la seva força política potencial de la conjunció d'altres tres factors:

El poder de personificar primer abans que representar.

La capacitat d'enunciar la política d'una manera que recorda el «que ha viscut la gent». Ségolène Royal ha importat a França la *life politics* anglosaxona.

El recurs a la triangulació, que consisteix a apropiat-se temes considerats de la dreta per proposar-hi solucions d'esquerra.

Personificar

En primer lloc, és en la seva capacitat de personificar que cal buscar l'explica-

ció de l'èxit de Ségolène Royal, si més no fins a la seva designació com a candidata del Partit Socialista. Les eleccions presidencials són les votacions per excel·lència en què els candidats han de personificar les esperances i els valors dels seus conciutadans, perquè, com hauria volgut el general de Gaulle, aquestes eleccions estableixen una relació directa, sense intermediaris, entre el candidat i l'elector. Sembla que la voluntat de personificar, en Ségolène Royal, és un component central de la seva personalitat. Diversos llibres sobre la seva persona insisteixen en la seva identificació amb la figura de Joana d'Arc, model de personificació del destí de França. En un discurs que va pronunciar el 1998 a Orleans, aquesta identificació apareixia clarament: «En un món confiscat pels homes –va declarar dirigint-se a la que havia deslliurat la ciutat– has comès un triple sacrilegi: ser una dona estratègia, una dona de guerra i una dona de Déu. I tot això, a més, amb la pitjor ofensa: venint del no-res i sense ser res».² La seva declaració oficial de presentació de la candidatura a Vitrolles l'octubre del 2006 il·lustra i confirma alhora aquest posicionament: «Sento la crida», va declarar. «Accepto assumir aquesta missió de conquesta per França i les proves que hi són intrínseques, de les quals vull protegir la meua família». La paraula *proves* és significativa. «Personificar la Nació, aquesta és la tasca que ens espera».

La seva forma de comunicació està estretament relacionada amb aquesta voluntat de personificar. Ha contribuït fortament a establir el seu posicionament original. El tema de la democràcia participativa –«el meu programa sou vosaltres», va dir– respon a les peticions d'una part de l'opinió que retreuen a les elits polítiques la seva sordesa i el seu allunyament dels ciutadans i els seus problemes. Ségolène Royal proclama la seva voluntat de portar a terme una política de proximitat que reforça la seva imatge de representant regional electe. La seva manera de donar prioritat a la comunicació per Internet i d'establir una relació interactiva amb els ciutadans reforça la impressió que dona de saber escoltar, d'estar «prop de la gent». «La política d'una altra forma» és el seu camí. Adreçant-se directament al poble, creant una relació personal entre aquest i ella, es presenta abans de res no com una dirigent política, sinó com una dona, una mare, una representant regional, a prop del món rural i lluny de la burocràcia parisenc, una francesa sense patrió. Vol mostrar la seva

La situació particular del Partit Socialista passa per una crisi de lideratge i una forta competència entre diversos dirigents

semblança amb els ciutadans i no aparèixer com una persona important. No busca l'exercici del poder en nom de la seva superioritat personal, del seu coneixement profund dels negocis, de la seva experiència personal de govern o del caràcter detallat i tècnic del seu programa, sinó de la seva proximitat a la gent del poble.

La *life politics*

La segona originalitat del *segolisme* rau en el recurs al que s'anomena la *life politics*. La *life politics* té sobretot una part relacionada amb el caràcter cada cop més fenomenològic de la nostra relació amb el món, una relació que es construeix per referència al que hem viscut. Així, doncs, són els mons viscuts de l'existència els que estructurin la relació dels ciutadans amb la política. D'aquesta manera modifiquen el sentit i el contingut del que és polític. La política ja no és aquesta autoritat transcendental que guia els passos dels ciutadans a la recerca de referències. Ha deixat de ser-ho tot, és a dir, d'englobar les diferents dimensions de la nostra vida. En canvi, el polític és arreu. La *life politics* expressa, per tant, la transformació de l'estatus del polític. Ségolène Royal ha utilitzat aquest registre per expressar la seva voluntat de canviar la manera de fer política, fent referència sense parar als problemes diaris de les persones i les famílies. Ségolène Royal, poc interessada en la teoria i la ideologia, parteix dels problemes concrets de la gent per evocar les solucions possibles.

Triangulació i transgressió

La triangulació és la tercera característica del *segolisme*. El primer principi de la triangulació consisteix a dir que hi ha reptes transideològics i polítics que qualsevol actor polític ha de considerar, perquè els ciutadans els viuen cada cop menys d'una forma ideològica o partidista. Més prosaicament, la triangulació consisteix a dir que, per oposar-se a un adversari, la millor solució és no deslegitimar els temes que toca, sinó, tot al contrari, apropiant-se'ls sense renegar-hi. «La responsabilitat individual i la recompensa de l'esforç no són valors conservadors. Són valors progressistes i els reivindico per als socialistes», diu, per exemple, Ségolène Royal. La triangulació obeeix a imperatius capitals i contradictoris de la política: dividir i reunir. En el context de l'eix esquerra/dreta, la triangulació consisteix, doncs, per a un candidat d'esquerra, a apropiant-se de nou els temes considerats «de dreta» (seguretat,

autoritat, família) amb la finalitat d'extreure'n solucions acceptables per a un electorat d'esquerra.

Ségolène Royal ha practicat la triangulació, especialment amb els temes del valor de la feina, de la responsabilitat individual, de la defensa de la família, de la dona i dels nens. La seva insistència en la seguretat, «l'ordre just», la disciplina a l'escola i l'ètica de la responsabilitat individual ha posat fi clarament a les posicions habituals de l'esquerra. En el seu discurs a Bondy del 31 de maig de 2006, va afirmar la seva intenció de «centrar» els esvalotadors i de «corregir» les famílies. Per exemple, va proposar «l'internament d'ofici» dels alumnes «que dicten la llei i podreixen tot un establiment escolar» en «internats alberg». Proposant «la construcció d'internats escolars» i la presència reforçada d'adults en els establiments escolars, va recomanar l'internament d'ofici dels joves delinqüents en «establiments de marc militar» i l'obligació per als pares de fer cursos en «escoles de pares», així com «el tutelatge provisional» dels subsidis familiars. D'altra banda, aquest darrer exemple il·lustra perfectament el principi de triangulació. Ségolène Royal insisteix molt en la restauració de l'autoritat dels pares, però, a diferència de la dreta, parla de tutelatge dels subsidis i no de supressió. Fins i tot, la idea del marc militar, que pot semblar marcial o hiperautoritària, s'inscriu en realitat en una lògica de triangulació: el marc militar és sens dubte una resposta autoritària, però sembla molt menys penalitzadora que el recurs a l'empresonament. D'aquesta manera, transforma el tema de l'autoritat dels pares en un repte transpartit, i amb això priva la mateixa dreta d'apropiar-se dels beneficis de la qüestió. La crida a l'autoritat és, sense cap mena de dubte, l'indicador més fort de Ségolène Royal; s'ha distanciat del relativisme cultural, dominant en el Partit Socialista i, més generalment, en l'esquerra des dels anys setanta.

Ségolène Royal ha insistit sobretot en els temes de defensa de la dona, dels nens i de la família. Així, diu que «la família té un paper protector, educatiu, d'amor i d'afecte, però sobretot de transmissió de les prohibicions que estructuraren el nen, l'adult del futur. I el problema d'avui dia és que les famílies estan desmembrades [...], la família ja no transmet prohibicions estructuradores». La seva defensa de la família vol ser per damunt de tot una defensa dels nens. Des de fa molt temps ha lliurat moltes batalles per la protecció dels nens: contra la projecció a la televisió d'imatges pornogràfiques per a nens petits, contra el

Ségolène Royal ha importat a França la life politics anglosaxona

tanga visible de les nenes, contra la pedofília, contra les quintades, en favor de l'ajuda als pares en l'exercici de la seva responsabilitat paterna, per la creació d'escoles de pares o per la instauració del permís de paternitat. Aquests

**El seu discurs està
marcat per l'ortodòxia
socialista en matèria
econòmica**

valors, fins i tot defensats a través d'una visió moderna de les famílies actuals, semblen més extrets del patrimoni ideològic de la dreta que del de l'esquerra.

En l'àmbit econòmic, la utilització de la triangulació no és tan evident, o més aviat és confusa. Sens dubte, Ségolène Royal ha celebrat algunes realitzacions del *blairisme* en matèria de formació dels joves i dels *flexiseguretat*, i s'ha mostrat oberta a les experiències des de governs socialistes del nord d'Europa. També vol desenvolupar la formació permanent perquè França estigui en disposició de sostenir la competitivitat i respondre a les necessitats de les empreses. En una etapa més recent ha insistit en la necessitat de reduir el deute públic, en el paper important de les empreses. «La primera prioritat –va declarar– és reconciliar França amb l'empresa. El deute disminuirà amb la creació de riquesa per les empreses. Estic convençuda que la competitivitat econòmica recolza en el valor afegit econòmic, el valor afegit social. Una empresa funcionarà millor si hi ha un diàleg social eficient i si té guanys de productivitat. Tercer pilar: el medi ambient. En aquest camp, França porta retard i pot guanyar quotes de mercat». Alhora, però, el seu discurs està marcat per l'ortodòxia socialista en matèria econòmica. Així, en el seu llibre *La vérité d'une femme*, Royal escriu: «Els propietaris del capital d'una empresa s'enriqueixen mentre homes i dones cauen en la desgràcia per la pèrdua de la feina». Pretén resistir «als mals vents d'un liberalisme sense fe ni llei». El 13 d'octubre de 2006 va declarar al *Times* que s'ha d'espantar els capitalistes («the capitalists have to be frightened») que volen deslocalitzar, i va retreure la passivitat de Blair davant el tancament d'empreses a la Gran Bretanya. Defensa la idea dels drets per a tots en matèria de feina, d'habitatge i de formació, que serien alhora extremadament costosos i difícils d'aplicar. Així, doncs, en aquest àmbit hi ha una barreja de socialisme tradicional i un nou acostament que, de moment, fa difícil identificar una autèntica visió econòmica de conjunt i un conjunt coherent de polítiques.

En el moment de la seva designació triomfal pel Partit Socialista al novembre del 2006, l'elecció de Ségolène Royal al maig pròxim era tan sols una gran

eventualitat. Des d'aleshores, diversos elements han fet disminuir de forma sensible les seves possibilitats de victòria. Des de la seva designació triomfal pel Partit Socialista, va trigar a relançar la seva campanya i a fer propostes precises i creïbles. Va fer diversos viatges a l'estranger que van ser contraproductius, ja que semblava que a la candidata socialista li mancava competència i credibilitat en l'àmbit dels afers internacionals. Li va costar reunir el Partit Socialista entorn seu i les relacions amb François Hollande semblaven ambigües. Finalment, Nicolas Sarkozy va entrar en campanya amb un gran èxit i ella va patir una manca de credibilitat presidencial en comparació amb el candidat de l'UMP.

Avui, segons els darrers sondeigs, el conjunt de l'esquerra no aconsegueix el 40% en la primera volta, i, pel que fa a la segona, preveuen la derrota de Ségolène Royal davant Nicolas Sarkozy. En realitat, el resultat de les eleccions dependrà de quin tipus de president/a volen veure elegit els francesos. Si, en la tradició pròpia de la Cinquena República, els francesos donen prioritat a la credibilitat presidencial en termes d'autoritat, experiència, virilitat i aptitud en la decisió clara i ràpida, les possibilitats de Nicolas Sarkozy són més grans que les de Ségolène Royal. A més, actualment, la gran majoria de francesos consideren que el candidat de l'UMP té més el perfil de president que la candidata socialista. Si, en canvi, els francesos estan disposats a donar prioritat a un nou model de presidència, més maternal, més pròxim a la gent, més atent als problemes concrets de la gent, aleshores Ségolène Royal té més possibilitats de guanyar. De totes maneres, tenint en compte la debilitat de l'esquerra, la tasca seria difícil per a qualsevol candidat socialista. Aconseguirà Ségolène Royal, amb la seva singularitat, empènyer els límits d'aquesta esquerra?

La majoria de francesos considera que Sarkozy té més perfil de president que la candidata socialista

NOTES

1. Vegeu Gérard Grunberg i Zaki Laïdi: *Sortir du pessimisme social. Essai sur l'identité de la gauche*. París: Hachette Littérature, 2007.

2. A. Mantoux i B. Simmat: *Ségolène Royal: La dame aux deux visages*. L'archipel, 2006, pàg. 104.